

POZNÁMKA O ROMÁNU

Příručky krásného písemnictví s naivní učeností mluví o románě jako o sledu dějů, jimiž je otloukána jeho ústřední osobnost. Někde se hrdinové dějem prodírají, někde jím plynou pleskajíce, ale nakonec (jde-li o román zdárný) učiní všichni zadost odstrašující či příkladné pravdě. Jistota veřejného školství (včetně novin) je tak veliká, že se auktorům dostává pravidel přecných jako dopravní řád. Tato pavěda, tento protivný přírodopis knih rozeznává romány podle stupně užitečnosti. Zmíněné pravdy mění se ovšem v dějinném větru a lze říci, že věc je závislá na politické správě tak jako naše hrdla (odvaha) a statky (gebýry). V nedávných dobách mívaly politické strany vlastní líhně literární, ale když konsolidace pokročila, byly reprezentační (malé) náklady zjednodušeny na chov kritika. Odtud jsou věci jasny. Je tolik druhů dobrých románů, kolik je druhů bystrých kritiků, a je tolik druhů bystrých kritiků, kolik je vlivných stran. Jeden pán střeží selskost (domnívaje se, že jde o tradici), druhý pokrokovost, třetí státnost, ctnosti občanské a všichni úhrnem věci, po nichž literatuře nic není, neboť slovesné umění je krása, mohutnost a báseň, které může býti užito či zneužito, jež však neslouží. Lze básnit o něčem, nikoliv pro něco. Lze básnit o všem. Vše je dovoleno v řádu ducha a krásy. Nejde o žádnou jinou pravdu než o tu, která v básnických představách, vybavena nejúčelnějšími slovy a nejúčelnějšími kombinacemi skutečností a pomyslu, se právě rodí dílem. Je snadné získati básníka, bývá vždy na smrt zaujat a je skromný. A tak básníci sloužili církvi, králi, nevěstkám, revoluci, či třeba Svazu průmyslníků. Ale o to tu nejde. Jejich dílo, i když zamýšleli nějaký nebásnický účel a cíl, ve všech případech jej přesahovalo.

Románové skladby, o nichž se domnívám, že jim přísluší

uctivá pozornost, mají snad jen tři obecné znaky. Ducha, básnivost a krev. Don Quijote je snad prvá z těchto knih. Dílo bylo prý napsáno proti četbě bláznivých rytířských příběhů, ale pravděpodobněji pro peníze. Kampak s tendencemi (tj. s životním názorem), jež prosazuje mohutné básnictví gotické! Kampak s pitomým programem romantickým! To byly nízké příčiny, to byl pustý omyl, to byl nevkus! A přece!

Básníku se dostává jediného daru, z něhož je povinen skládati účet. Je to mateřština. Jinak je jeho volba volná a jeho hříchové odpuštění. Rozumí se, že básníci, které miluji, nestáli nikdy mimo tradici, že jejich projev je ryze moderní a zkušenost velmi stará.

Rozumí se, že drama, román, epos, sonet je báseň a táž krása, jen různě organizovaná.